

El racó *de l'arxiu*

BUTLLETÍ DE L'ARXIU HISTÓRIC
MUNICIPAL DE CONSTANTÍ
NÚMERO 21 • SETEMBRE - OCTUBRE 2006

HISTÒRIA
I
MEMÒRIA
DEL
SINDICAT AGRÍCOLA

EL SINDICAT COMPLEIX 100 ANYS

Fa uns mesos es va presentar el llibre monogràfic sobre la història del Sindicat Agrícola de Constantí. És un llibre extraordinari, en primer lloc perquè documenta una entitat centenària -no totes poden presumir-ne- que ha estat un eix vertebrador de la vida associativa i cultural al poble durant tot el segle XX. En segon lloc, perquè el llibre té més de 400 pàgines i recupera desenes de fotografies i documents. Algunes de les imatges es publiquen ara per primera vegada i amb un notable interès històric, com la instantània dels presos constantinecs a bord del vaixell-presó Manuel Arnús després dels Fets d'Octubre de 1934; altres, recullen les escenes més quotidianes del dia a dia -i no per això són menys interessants.

El llibre és el resultat d'un llarg i sòlid treball de recerca i documentació per part dels autors. Recerca meritòria perquè de documentació del Sindicat se'n conserva ben poca, malauradament. Per això, el llibre s'articula també a partir dels records personals.

La primera part, escrita per Montserrat Duch, explica els orígens de l'entitat i arriba fins als primers anys del Franquisme; la segona, des de la dècada dels cinquanta a la Transició democràtica, és obra de Josep Franquès. La primera part és més acadèmica i científica; la segona, més personal i apassionada.

Les dues parts són molt diferents en el mètode i el to amb el que han estat escrites, però són semblants en un tret que les caracteritza: la valentia. Valentia per parlar de fets que no són agradables. Durant la Guerra Civil i la postguerra van morir una vintena de constantinecs a causa de la repressió. Ja fos per la repressió republicana o la franquista, o bé als camps de concentració nazis. Això a banda dels morts al front de guerra. Aquesta tragèdia és la que explica Montserrat Duch, professora a la URV i autora de moltíssims llibres sobre els períodes més foscos de la nostra història, períodes que passen a tenir una mica més de llum a partir d'aquest estudi.

Més polèmica, però, ha resultat la segona part del llibre perquè el Josep Franquès hi aporta molt records personals -sempre subjectius i discutibles, es clar- i ho fa donant noms i cognoms. És una part molt meritòria, també. Explica coses que ningú no s'atreveix a dir ni figuren en els documents oficials. Documenta determinades pràctiques i actituds una mica autoritàries que entronquen amb certs comportaments socials.

Les dues parts, d'aquesta manera, es complementen. Les dues, sumades, abasten tot el segle d'esplendor del sindicat i les dues, a la vegada, ens mostren diferents maneres de conèixer la història i de construir el coneixement.

Per l'interès d'aquest llibre hem volgut publicar-ne un parell de ressenyes. Una de l'historiador Jaume Teixidó i l'altra de Ricard Escarré, director del programa *Arcàdia* a Constantí Ràdio.

En aquest número també fem un recorregut a l'Arxiu Central del Port de Tarragona, acompanyats de la seva directora Coia Escoda, i un altre a l'exposició sobre el Carlisme que es pot visitar fins al 19 de novembre a la seu de la Fundació Caixa Tarragona.

Finalment, trobareu dos lliuraments més de biografies de les pioneres en la defensa dels drets de les dones. Són textos escrits per la historiadora Antonina Rodrigo per a l'exposició *Dones sindicalistes* que es va presentar al pavelló Poliesportiu de Constantí fa uns mesos. Les hem contraposat, en la darrera pàgina del butlletí, amb uns textos increïbles d'un llibre de la Secció Femenina dels anys cinquanta on es presenta una altra visió -la del Franquisme- dels drets de la dona. Són dues visions absolutament antagòniques.

A tot això hem de lamentar la mort inesperada de Joaquim Romaguera, un destacat historiador que va dedicar-se a la recuperació del patrimoni cinematogràfic amb un talent i una capacitat de treball del tot increïbles.

VIURE DE LA TERRA

JAUME TEIXIDÓ

HISTORIADOR

Quan em digueren de fer una ressenya d'aquest llibre vaig dir que sí, ja que l'associacionisme agrari sempre ha estat un tema que m'ha interessat. En primer lloc, des d'un punt local, el del meu poble, més petit que Constantí a l'època i ara, però que tenia dues entitats agrícoles, primerament la dels rics i pobres, per més tard convertir-se en la de dretes i esquerres i, en segon lloc, perquè la nai-xença d'aquestes associacions sempre m'ha interessat i per la significació que tingueren en uns àmbits pagesos i rurals on foren l'ànima de la cultura, política i economia durant la major part del passat segle passat o almenys fins a la Guerra Civil.

El moviment associatiu agrícola nasqué a finals del segle XIX en dues comarques tarragonines, la Conca de Barberà i l'Alt Camp, d'on s'estengué ràpidament. Foren unes entitats que trencaren d'una manera clara amb el tarannà caciquil i religiós del segle XIX, per convertir-se en la pedra angular, en les poblacions pageses, de la vida del poble.

Donar a conèixer la història i el tarannà d'aquestes entitats és, sens dubte, explicar i donar a entendre bona part de la història d'una població. Les entitats agrícoles foren el motor i la força per la qual s'engegaren gran quantitat de canvis i de projectes. Al redós del cafè o de les tavernes les persones "feien poble", es parlava dels projectes i es llegia. Les entitats agrícoles, aquí les dels pobres o d'esquerres, tingueren bona cura d'ensenyar als seus associats, ja sigui ha través de la creació d'una biblioteca, de l'ensenyament o de les conferències.

Foren unes entitats que revolucionaren, i de quina manera, el pensament i la manera de fer del camp català durant molts i molts anys. En molts casos, la majoria, aquest moviment es truncà a partir del final de la Guerra Civil, on la dictadura tingué bona cura de deixar sense sàvia les entitats, ja sigui per la repressió sobre els seus dirigents, per l'aniquilació de l'entitat o per la refundació o absorció a una altra entitat agrícola més afí a la seva ideologia.

Entrant en matèria, *Viure de la terra. Història i memòria del Sindicat Agrícola de Constantí (1905-2005)* és molt més del que el seu títol indica: és pràcticament una història de la població al llarg d'aquest cent anys. Consta de dues parts ben diferenciades però que es complementen per un nexa en comú: l'associacionisme agrari constantinenc. En el primer, l'actor principal és el Sindicat Agrícola i, un segon, iniciat durant el franquisme totalment diferent a l'anterior, si mostren les lluites i rivalitats entre dues entitats agrícoles. Els dos són diferents, com diferent era la manera d'entendre l'associació, no només pels canvis transcorreguts en la societat sinó que també la visió doctrinal dels seus capdavaners.

Encara que ens trobem amb dues parts diferenciades, cadascuna d'elles té uns matisos que sobrepassen també el propi títol de la publicació. En el primer cas, l'estudi detallat de la repressió franquista que patí el poble i el segon, les lluites intestines de grups que es patí en el franquisme.

La primera part escrita per la Montserrat Duch és molt més historiogràfica que la segona, basada, so-

“Les entitats agrícoles foren el motor i la força per la qual s'engegaren gran quantitat de canvis i de projectes. Al redós del cafè o de les tavernes les persones “feien poble” es parlava dels projectes i es llegia.”

bretot, en documentació conservada de la societat i en el buidatge sistemàtic de premsa, encara que hagués estat profitós treballar la història oral, el record de les persones que van viure els fets o els seus descendents. Per cert, és de remarcar el suc extret l'autora de la poca documentació que s'ha conservat de l'entitat. On explica el tarannà del sindicat des del seu inici fins a la seva dissolució. No només és una història dels fets sinó que també s'adjunta la vida econòmica, social, demogràfica d'un Constantí que s'inicia a finals del segle XIX. Els canvis d'inicis del segle passat (arribada de l'electricitat, telèfon, aigua...) que anaren transformant paulatinament la població. La politització de l'entitat i els serveis que aquesta oferia vers els seus associats: una escola nocturna, teatre, cafè, sala de ball, biblioteca... encaminades a culturalitzar els socis i oferir-los esbarjo després de les tasques agrícoles, com també el suport econòmic i en matèries per poder extreure més profit del seu treball. Sens dubte el sindicat agrícola suposà una gran millora per una part notable de la pagesia,

com de retruc per a la població, sotmesa als forts propietaris locals, normalment feréstecs a aquests canvis que suposaren la pèrdua de part del seu imperi, no només econòmic sinó també, mitjançant la culturalització, polític.

La segona part, "Memòria de la dictadura franquista", des del caire associatiu agrícola és d'un gran valor, ja que el franquisme o dreta, ha estat ben poc estudiat fins ara i és ara on els matisos que es troben recollits en documents i que pertanyen a la memòria oral poden servir de gran ajut abans que el pas del

temps esborri els fets. Josep Franquès narra una part valenta, a vegades poc connexa, de records personals, part difícil d'escriure, on s'explica les maranyes polítiques dels grups capdavanters del poble, els qui tenien el poder polític i econòmic que se'ls hi havia estat donat després de la guerra. Una lluita que en el fons és entre els poders ja existents abans de l'esdeveniment bèl·lic i els nous, tots del mateix grup o ideologia. És una explicació de primera mà, d'una

persona que estigué a prop dels esdeveniments i que per tant aportaria una informació de primera línia, tots i alguns comentaris o pensaments personals.

L'edició del llibre està molt ben feta i conjuntada. Cal remarcar, i es d'agrair, l'esforç dels autors en donar un suport gràfic i documental a les seves explicacions que ajuden a comprendre dades i fets. El recull fotogràfic i documental que els dos autors apleguen és molt interessant.

Per últim, crec que aquest llibre suposa un pas important dins la historiografia agrària, per diversos motius, però el més colpidor és l'explicació d'una persona

que ha viscut els fets, amb la visió, per a alguns, personal d'aquests, però que avui és necessària per entendre aspectes que els documents no ens poden donar.

Esperem que la història oral, la dels fets propers, ens ensenyi a comprendre la història i els fets que varen motivar unes actuacions i unes maneres de fer que d'altra manera ens sobrepassarien. Dit d'una altra manera, la història dels nostres dies ha de viure de les persones que la visqueren amb els seus ets i uts.

VIURE LA TERRA

HISTÒRIA I MEMÒRIA DEL SINDICAT AGRÍCOLA DE CONSTANTÍ

RICARD ESCARRÉ

DIRECTOR DEL PROGRAMA
ARCÀDIA DE CONSTANTÍ RÀDIO

Viure de la Terra es, per sobre de tot, un llibre valent. Valent perquè és atrevit publicar la història d'una entitat que ha perdut tota la seva documentació i, encara i així, els seus autors presenten un treball, publicat per Silva Editorial, de vora quatre-centes pàgines amb gran quantitat de fotografies i documents que recorren aquest primer segle de vida d'una entitat com el Sindicat Agrícola de Constantí.

És també valent perquè reivindica una part de la història encara no tractada com cal. Afortunadament, el modern corrent revisionista sobre la República i la Guerra Civil porta els historiadors actuals a una visió més objectiva, allunyada dels tòpics, manipulacions i tergiversacions que van comportar la dictadura franquista.

Ara, després d'una transició democràtica, encertada o no, estem en una conjuntura on

apareixen llibres com aquest, on trobem la mancança de la nostra història: què va passar realment durant la República, com i quina va ser la repressió republicana i franquista abans, durant i després de la Guerra Civil.

Estructurat en dues parts corresponent a cada un dels autors, podem parlar d'una visió històrica dels primers anys del Sindicat (1905-1939) per part de la historiadora Montserrat Duch, i una visió personal del període de la dictadura franquista per part de Josep Franquès.

Alguns podrien pensar que caldria separar les dues parts en dos llibres diferents, però en veritat son

complementàries: malgrat el diferent to i ritme, son dues aproximacions a la realitat històrica i social que representa el Sindicat Agrícola de Constantí. Ambdues parts presenten la valentia que abans esmentàvem, i ambdós han generat i generaran resposta i polèmica per la contundència de les seves afirmacions; ara bé, amb diferències: mentre que la part de la Montserrat Duch es incontestable, doncs és un brillant treball d'historiadora, la part del Josep Franquès no deixa de ser una visió amb molts tocs auto-

biogràfics, unes memòries sens dubte més propenses als atacs de qui menciona o als fets que al·ludeix, com de fet ja s'ha produït i es produirà.

Després d'un pròleg de luxe a càrrec del Catedràtic d'Història Contemporània però més conegut com a conseller de la Generalitat, Joaquim Nadal, *Viure de la Terra*,

comença de la mà de Montserrat Duch a analitzar els inicis del Sindicat Agrícola, tot contextualitzant el seu naixement dins el món rural de principis de segle. El caciquisme, el poder de l'Església, la fil·loxera, el conflicte rabassaire o l'estructuració de la població són factors que conflueixen en la fundació del Sindicat. Sorpren, si més no, l'elevat grau de cooperativisme existent a principis de segle a Constantí, com posa de manifest M. Duch, un fet lligat a la iniciativa existent en aquest període anterior a la República a les comarques tarragonines.

L'arribada de la II República i les seves esperances frustrades, com subtitula un dels capítols,

representa l'aparició d'una sèrie de reformes que afecten de manera directe als pagesos i de retruc a les associacions agràries. La creixent secularització, l'enfrontament amb l'Església, amb l'exèrcit i amb les forces benestants, majoritàriament dretanes, desembocarà en la tràgica guerra del 36. Montserrat Duch aporta d'aquesta època informació detallada sobre la formació dels Comitès de guerra, els Comitès Anti-feixistes, els bens incautats i les víctimes de la repressió republicana a la rera guarda, així com el paper del Sindicat, òbviament més polititzat i radical.

L'etapa de la postguerra i la forta repressió franquista també es analitzada

per M. Duch. Molts membres del sindicat seran represaliats i la mateixa seu de l'esquerra, el sindicat, serà ocupat per la Falange. En el llibre s'ofereixen llistats amb noms i cognoms de empresonats, afusellats (fins i tot els morts als camps d'extermini nazis) i el que pot portar més polèmica, aquells qui varen testificar en contra dels constantinencs inculpats pel règim franquista.

Totes aquestes víctimes i els seus processos són detallats al llibre. Un exercici molt recomanable, encara pendent a moltes poblacions i especialment rellevant a Constantí, poble que ostenta el trist rècord de ser un dels més represaliats per la dictadura de Franco.

Ja dins la part de Josep Franquès, aquest ens descriu amb narració autobiogràfica i com ell mateix ho defineix, la "generació trista" que va viure els difícils anys de la postguerra, l'autarquia dels anys 50, l'afavoriment econòmic de la classe benestant dretana i l'estraperlo. J. Franquès destaca una picabaralla al 1953 entre el Petit del Roig i el Pep Plana, les forces polítiques i econòmiques dretanes existents a l'època i oposades entre sí. Aquesta picabaralla i la fragmentació de la dreta propulsa la creació de dues cooperatives agràries. A partir d'aquí i de l'experiència personal de l'autor, es recorren totes les situacions, pressions i discussions que es produeixen entre grups de dretes i esquerres, tot contextualitzat amb els fets quotidians viscuts per l'autor.

S'ofereix tot un seguit de detalls de la construcció i gestió de la Cooperativa Unió d'Agricultors de Constantí, així com les reunions, infructuoses, entre

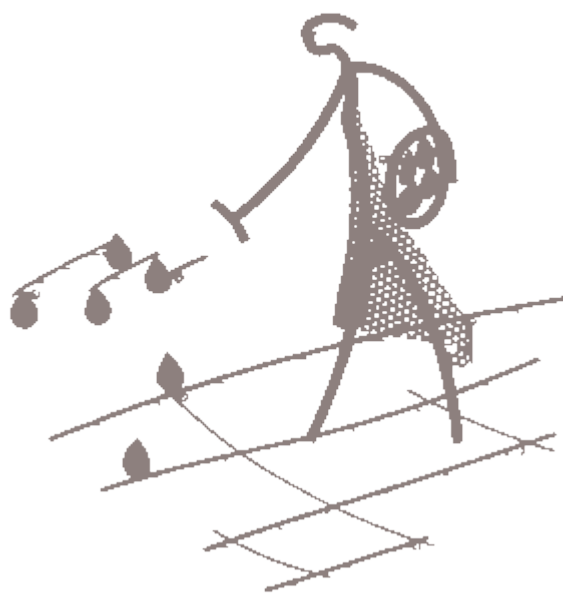
membres de les dues cooperatives, entre els anys 50 i 90.

Mort Franco, la situació política i econòmica canvia i Franquès desgrana els passos donats fins a la transició democràtica, amb la creació del AEDI (Agrupació Electoral Demòcrata Independent) i la recuperació del Sindicat. Malgrat tot hi ha una certa amargor en el record, com es des-prèn de la cita "*no es pot edificar res sòlid amb tants anys de revenja*".

El llibre es tanca amb un annex documental al voltant de la gestió de la cooperativa "Unió de Agricultors" i finalment una crònica fotogràfica (també disponible en DVD) on desfilen

tots els socis, la gent del Sindicat, i diverses personalitats que han visitat l'entitat des de la seva recuperació al 1977 fins als nostres dies. Tot un homenatge a la gent que han fet possible que el Sindicat Agrícola de Constantí arribi a ser una entitat centenària.

Sindicat Agrícola - Constantí

ARXIU CENTRAL DEL PORT DE TARRAGONA

COIA ESCODA

ARXIU CENTRAL DEL PORT DE
TARRAGONA

L'Arxiu Central del Port de Tarragona es creà amb la finalitat de custodiar el patrimoni documental de l'administració portuària des dels seus orígens fins als nostres dies. Està situat a l'antic edifici de la Junta d'Obres del Port, al carrer d'Anselm Clavé, cantonada amb la plaça dels Carros.

Amb la creació d'aquest equipament, el Port de Tarragona es convertí en un dels pioners en el camp de la recuperació del patrimoni escrit i documental, actuació que anava fortament lligada a la inquietud envers els temes culturals i l'apropament a la ciutadania que des d'aleshores ha demostrat.

S'obrí al públic el 4 de juliol de 1990 amb motiu dels actes de celebració del Bicentenari del Port Modern. En aquell moment, fou batejat com a Arxiu Històric, tot i que amb el temps acollí també la documentació administrativa, per la qual cosa, passà a denominar-se Arxiu Central. Està, per tant, al servei de l'administració portuària, però, també, dels investigadors i del públic en general.

Orgànicament depèn del Centre d'Estudis Marítims i d'Activitats del Port de Tarragona (CEMAPT), entitat sorgida de l'Autoritat Portuària de Tarragona per a gestionar les activitats culturals del Port de Tarragona.

La documentació més antiga que es conserva a l'Arxiu, referent al Port de Tarragona, data del 1790, any en què s'iniciaren les obres del port modern. Des

d'aquesta data fins a l'actualitat la documentació ha anat augmentant progressivament fins a arribar a constituir un fons considerable a través del qual és possible reconstruir la història econòmica del Camp de Tarragona i el paper que el port ha representat al llarg del temps.

“Amb la creació d'aquest equipament, el Port de Tarragona es convertí en un dels pioners en el camp de la recuperació del patrimoni escrit i documental”

QUADRE DE FONDS

1. Fons *Junta Protectora de les Obres del Port*: 1714-1878 amb un total de 185 unitats documentals.

2. Fons *Junta de les Obres del Port - Autoritat Portuària de Tarragona*: des de 1869 fins a l'actualitat. Es tracta d'un fons obert que dia a dia s'amplia amb la documentació transferida pels diferents departaments i unitats de l'Autoritat Portuària. Consta de més de 10.000 unitats documentals.

3. Fons *de Ports Agregats*: 1927-1969. Aplega documents dels ports de Cambrils, Salou i de l'Ametlla de Mar que

durant una època depengueren del Port de Tarragona. Consta de 51 unitats documentals.

4. *Fons de Fars*: des de 1864. Conté els documents dels fars de la costa tarragonina (des de Torredembarra als del delta de l'Ebre). Es tracta d'un fons obert que va augmentant amb les transferències per part de la Unitat de Senyals Marítims de l'Autoritat Portuària de Tarragona. Actualment consta de 82 unitats documentals.

5. *Fons Castellarnau*: 1608-1866. Es tracta d'un fons privat del que fou tresorer de la Junta Protectora de les Obres del Port de Tarragona, Josep Anton de Castellarnau. Consta de 8 unitats documentals.

6. *Fons Serrano Suñer*: 1939-1968. Fons privat d'Eduardo Serrano Suñer, director del Port de Tarragona des de 1939 a 1972. El formen 3 unitats documentals.

7. *Fons Escola Taller del Port de Tarragona*: 1992-1995. Consta de 60 unitats documentals procedents de l'activitat de l'Escola Taller del Port creada l'any 1992 per tal de potenciar els diferents oficis vinculats amb la construcció de barques tradicionals de la nostra costa, així com de la recuperació de diverses embarcacions significatives per al nostre Port.

8. *Fons d'Astillers de Tarragona, SA*. Consta de 273 unitats documentals i un centenar de plànols de la documentació generada per aquesta empresa de construcció i reparació de vaixells que va estar operativa al Port des de l'any 1918 fins al 2000.

9. *Fons Club Nàutic*. Recentment incorporat es troba en fase d'inventari.

COL·LECCIONS

- Plànols: 1.750 unitats
- Fotografies: 7.041 registres
- Cartells: 95 unitats
- Videoteca: 230 unitats
- Biblioteca Auxiliar: 8.150 registres*
- Hemeroteca: 335 capçaleres

* El catàleg de la Biblioteca es pot consultar a través de la xarxa Internet en la seva totalitat i es va actualitzant regularment.

SERVEIS DE L'ARXIU

- Sala de consulta amb capacitat per a 12 persones
- Assessorament a la investigació

- Assessorament a l'administració portuària
- Servei de reprografia: fotocòpies i microfilm
- Sala d'actes
- Visites guiades

ARXIU FOTOGRÀFIC

- Consulta d'imatges a través de la base de dades
- Reproduccions fotogràfiques per encàrrec
- Digitalització d'imatges
- Préstec de material per a exposicions

ACCÉS

- La consulta s'efectua en sala.
- No és imprescindible cap tipus d'acreditació.
- La documentació és de lliure accés sempre que no existeixi cap restricció legal.
- No hi ha servei de préstec a domicili.

HORARI DE CONSULTA

- De dilluns a divendres de 9 h a 14 h

Tancat els dies 16 de juliol, 19 d'agost, 23 de setembre, 24 i 31 de desembre

ADREÇA

C/d'Anselm Clavé, 2
43004 Tarragona
Telèfon: 977 243934/977 250091
Fax: 977 221640
e-mail: arxiu@porttarragona.es

EL CARLISME

LLUMS SOBRE UN PASSAT AMAGAT

FUNDACIÓ CAIXA TARRAGONA

La Fundació Caixa Tarragona presenta *"El Carlisme: llums sobre un passat amagat"*, la nova mostra de creació pròpia que recull més d'un centenar d'objectes històrics que esdevenen un recorregut pel moviment carlista des dels seus orígens fins a l'actualitat.

Es tracta d'elements tan diversos com documents d'època, fotografies, uniformes, armes, escultures, cartells, segells, monedes i gravats, entre d'altres, i que provenen principalment d'un col·leccionista particular de Tarragona, que es complementa amb peces del Museo del Ejército de Madrid, el Archivo Histórico Nacional, la Real Academia de la Historia o de cercles carlistes del nord d'Espanya.

"El Carlisme: llums sobre un passat amagat" pretén aportar una millor visió global d'aquest moviment, sobre tot en l'àmbit tarragoní, i mantenir la memòria històrica d'uns esdeveniments que han estat en moltes ocasions explicats amb visions partidistes o descontextualitzades. D'aquesta manera, Josep Sánchez Cervelló, comissari de l'exposició presenta l'evolució del Carlisme a través de set períodes diferents:

1. El precarlisme (1812-1833)
2. La primera i segona guerra carlina (1833-1868)
3. Ramon Cabrera: el principal cap carlí català del segle XIX
4. La tercera guerra carlina i la Primera República Espanyola (1868-1876)

15 setembre a 19 novembre

Sala d'Exposicions
Caixa Tarragona
Higini Anglès, 5 - Tarragona

Entrada lliure

Dilluns a divendres,
11-13 h i 17.30-21 h
Caps de setmana i festius,
11-14 h i 18-21 h

5. Restauració de la monarquia i Segona República (1876-1931)

6. República i Guerra Civil (1931-1939)

7. De la post-guerra a l'actualitat (1939-2006).

L'exposició recull a més del centenar d'objectes històrics, un arbre genealògic del Carlisme, i tres mapes explicatius de les tres guerres carlines amb les batalles i els principals moviments.

En definitiva, es tracta doncs de donar els màxims elements possibles per donar a conèixer i fer entendre el

Carlisme. Un moviment basat en una ideologia popular i de masses, que es caracteritza per ser un moviment de llarga durada. El Carlisme ha estat també distingit com a moviment monàrquic amb un seguit d'elements simbòlics com boines o sagrats cors. Una

altra característica clau de la perdurabilitat d'aquest ideari és la seva transmissió familiar, així com la transmissió del catalanisme.

Amb aquesta nova mostra, la Fundació Caixa Tarragona torna a apostar per una exposició totalment innovadora i centrada en un tema molt arrelat al territori. *"El Carlisme: llums sobre un passat amagat"* se suma a tot un seguit de mostres que s'han dut a terme al voltant de la història com *"Victor Horn: un fotògraf alemany a la Guerra Civil"*.

FRANCESCA SAPERAS MIRÓ

(BARCELONA, 1851 – 1933)

ANTONINA RODRIGO

HISTORIADORA

El 1869 contrau matrimoni amb Martí Borràs Jover, sabater, un dels primers internacionalistes, fundador amb Emili Hugas de *La Justícia Humana* (1886) i *Terra i Llibertat* (1888-1889). Per mitjà del propagandisme Francesca assumeix la militància activa. Dels deu fills que té, només en sobreviuen cinc nenes. Dona responsable i solidària, converteix casa seva en un centre d'acollida. El 1889, en solidaritat amb els obrers i obreres alemanys en vaga, s'organitza un gran míting a la plaça Catalunya que no s'arriba a portar a terme perquè la policia detén els membres de l'organització. Sense cap raó detenen la família de Francesca. El 1893, Paulí Pallàs atempta contra el general Martínez Campos, Pallàs mor afusellat i un venjador embogit llança una bomba al Liceu de Barcelona en plena actuació; l'atemptat desencadena una repressió ferotge. Un dels detinguts és el company de Francesca, que no pot resistir tanta injustícia i se suïcida. Més tard, Francesca, unida a Ascheri Fossatti també afusellat a Montjuïc, és detinguda amb la seva filla i les dones d'uns altres condemnats. Obliguen els reus a casar-se i a batejar els seus fills i filles condició que posa Beneficència per poder-los recuperar de l'asil on els havien tancat. Alliberen Francesca però la condemnen a ella i a les seves filles a l'exili. L'acullen a França, que és el centre de la campanya internacional en favor dels processats de Montjuïc. Quan torna, casa seva esdevé novament un refugi per a persones necessitades. Francesca Saperas, companya i col·laboradora de Teresa Claramunt, és un símbol de lluita obrera.

TERESA CLARAMUNT CREUS

(SABADELL, 1862 – BARCELONA, 1931)

ANTONINA RODRIGO

HISTORIADORA

Simbolitzava l'agitació obrera revolucionària al llarg de mig segle. El 1883, participa en la Vaga de les set setmanes, en què es mobilitzen milers d'obrers i obreres del tèxtil a Sabadell per reivindicar un augment de sou i millores laborals. El 26 d'octubre de 1884 les obreres del tèxtil de Sabadell, reunides a l'Ateneu Obrer, decideixen integrar-se en la Federació Espanyola de Trabajadores i elegeixen Teresa com a secretària. Autodidacta i oradora vibrant, Teresa commou les multituds en mítings i publicacions. La seva lluita se centra principalment en la situació laboral de la dona -el 1896 funda la Societat Autònoma de Dones-, i en el treball. El 1901 funda la revista *El Productor* amb Leopold Bonafulla i col·labora en *La Tramuntana* i en la *Revista Blanca* entre d'altres publicacions anarquistes. La repressió que pateix pels atemptats anarquistes de 1893 i 1896, la porta a exiliar-se a Anglaterra i França. Durant la campanya per a la revisió del procés de Montjuïc, la desterren a Saragossa. El 1911 la detenen per la vaga general. Durant els anys de presó se li declara una paràlisi progressiva. Ja molt malalta, després de l'atemptat contra el cardenal Soldevila a Saragossa (1923), la policia escorcolla casa seva, però no el llit on jeu, que és l'amagatall de les armes. Amb la salut molt malmesa, viu uns quants anys a Sevilla; fa mítings memorables, com el del Circo Barcelonés, el 16 de febrer de 1902, en solidaritat amb els vagues del metall; també fa una intervenció decisiva en la vaga general de febrer de 1902. El 1924 torna definitivament a Barcelona, vençuda per la malaltia.

Mor el 14 d'abril de 1931. Durant el pas de la comitiva fúnebre, les banderes republicanes onegen a mitja asta en homenatge a la líder anarcosindicalista.

LA DONA FALANGISTA

Al costat de les dones -sindicalistes o no- que treballen per millorar els drets de les dones unes altres organitzacions reforcen una visió més sexista. Roda per internet un *powerpoint* que es titula *Joies del franquisme* on trobem textos tan rancis com el següent, extractat de *Economía doméstica para bachillerato y magisterio* de la Sección Femenina (1958).

Ten preparada una comida deliciosa para cuando él regrese del trabajo. Especialmente, su plato favorito. Ofrécete a quitarle los zapatos. Habla en tono bajo, relajado y placentero.

Prepárate: retoca tu maquillaje. Coloca una cinta en tu cabello. Hazte un poco más interesante para él. Su duro día de trabajo quizá necesite de un poco de ánimo, y uno de tus deberes es proporcionárselo.

Durante los días más fríos deberías preparar y encender un fuego en la chimenea para que él se rebaje frente a él. Después de todo, preocuparse por su comodidad te proporcionará una satisfacción personal inmensa.

Minimiza cualquier ruido. En el momento de su llegada, elimina zumbidos de lavadora o aspirador. Salúdale con una calida sonrisa y demuéstrole tu deseo por complacerle. Escúchale, déjale hablar primero y recuerda que sus temas de conversación són más importantes que los tuyos. Nunca te quejes si llega tarde, o si sale a cenar o a otros lugares de diversión sin ti. Intenta, en cambio, comprender su mundo de tensión y estrés, y sus necesidades reales. Haz que se sienta a gusto, que repose en un sillón cómodo, o que se acueste en tu recámara. Ten preparada una bebida fría o caliente para él. Nunca le pidas explicaciones acerca de sus acciones o cuestiones su juicio o integridad. Recuerda que es el amo de la casa.

Anima a tu marido a poner en práctica sus aficiones e intereses y sírvele de apoyo sin ser excesivamente insistente. Si tú tienes alguna afición, intenta no aburrirle hablándole de ésta, ya que los intereses de las mujeres son triviales comparados con los de los hombres. Al final de la tarde, limpia la casa para que esté limpia de nuevo en la mañana. Prevé las necesidades que tendrá a la hora del desayuno. El desayuno es vital para tu marido si debe enfrentarse al mundo interior con talante positivo.

Una vez que ambos os hayáis retirado a la habitación, prepárate para la cama lo antes posible, teniendo en cuenta que, aunque la higiene femenina es de máxima importancia, tu marido no quiere esperar para ir al baño. Recuerda que debes tener un aspecto inmejorable a la hora de ir a la cama... si debes aplicarte crema facial o rulos para el cabello, espera hasta que él esté dormido, ya que eso podría resultar chocante para un hombre a última hora de la noche. En cuanto respecta a la posibilidad de relaciones íntimas con tu marido, es importante recordar tus obligaciones matrimoniales: si él siente la necesidad de dormir, que sea así, no le presiones o estimes la intimidad. Si tu marido sugiere la unión, entonces accede humildemente, teniendo siempre en cuenta que su satisfacción es más importante que la de una mujer. Cuando alcance el momento culminante, un pequeño gemido por tu parte es suficiente para indicar cualquier goce que hayas podido experimentar. Si tu marido te pidiera prácticas sexuales inusuales, sé obediente y no te quejes. Es probable que tu marido caiga entonces en un sueño profundo, así que acomódate la ropa, refréscate y aplicate crema facial para la noche y tus productos para el cabello. Puedes entonces ajustar el despertador para levantarte un poco antes que él por la mañana. Ésto te permitirá tener lista una taza de té para cuando despierte.

